

Hati Csilla¹: A büntetéskiszabási szemlélet alakulása – a büntető kódex folyamatos módosításának tükrében

Debreceni Jogi Műhely, 2012. évi (IX. évfolyam) 3. szám (2012. július) 96-110.

Úgy vélem, már a laikus közvélemény is tudja a jelenleg hatályos büntető törvénykönyvről azt, hogy az elmúlt 20 évben folyamatosan módosult. Viszonylag rövid időközönként változott a jogalkotó elvárása a bíróságoktól, és értelemszerűen a vádat képviselő ügyészekről arra nézve, hogy mi az az optimális büntetés, büntetéskiszabási gyakorlat, amit követendőnek tart. Esetenként a túl szigorú, máskor a túl enyhe ítélkezés megváltoztatását tűzte ki célul a büntetőpolitika.

Arra próbáltam keresni a választ, hogy a változó büntető kódex képes-e, és milyen gyakran képes befolyásolni az egyes bírákat, ügyészeket abban, hogy mi az ideális büntetés, (büntetési tartam) egy-egy ügyben.

Előzetes feltevésem ugyanis az, hogy az a bíró, aki egy meghatározott büntetést tart helyesnek egy egy bűncselekményre adott megfelelő válaszként, ezen álláspontját nem tudja, és talán nem is akarja egyik napról a másikra megváltoztatni. Nem gépek ítélkeznek, ahol folyamatosan lehetne módosítani az elvárást az eredményre nézve.

Vizsgáltam ezért, hogyan módosult a büntetéskiszabási gyakorlat, és annak megítélése a folyamatos Btk. változtatások tükrében. A tanulmány megírása módszereként az ezzel kapcsolatos szakirodalom felhasználásán túl, a jogszabályváltozások tükrében a büntető ítéletek tanulmányozását választottam, és összesen harminc interjú elkészítését gyakorló bíróval, ügyésszel és ügyvéddel annak érdekében, hogy egyes következtetések levonására is kísérletet tegyek.

Eltérő büntetőpolitikai nézetek

A büntetőjog általános, politikai rendszeren átívelő szerepe a társadalom védelme a közösséget leginkább veszélyeztető magatartások tiltásával, büntetendővé tételével. A modern államokban azonban a kriminálpolitika ezen túlmenően további célokat tulajdonít a büntetőjognak, melyek a következők lehetnek: az elkövető nevelése révén a speciális prevenció és a reintegráció, a társadalom védelme, jogrend helyreállítása, az áldozat kárának jóvátétele.

Vámbéry Rusztem a Csemegi-kódex által hangsúlyozott megtorló jelleg mellett a speciális prevenciót helyezte előtérbe. Véleménye szerint ugyanis az a büntetés, mely a büntett, és a tettes egyéni sajátosságaihoz nem alkalmazkodik, nem differenciálja a büntetést a hatás szerint, amit el kíván vele érni. „Úgy jár el, mint annak az angol hadihajónak a kapitánya, aki orvos hiányában a hajópatika összes orvosságait összeöntötte, és abból adott a betegnek egy adagot abban a tudatban, hogy a betegség gyógyítására alkalmas szer is benne lesz a keverékben.”²

Horváth Tibor büntetésfogalma a megtorló jelleg mellett tartalmazza a társadalmi közgondolkodásra gyakorolt hatást és az individuum kezelésének célzatát is.³

Szabó András alkotmánybíró – *Györgyi Kálmán* alaptételéből indul ki⁴ - véleménye szerint azonban a büntetőjogi büntetést nem szükséges célkövetéshez kötni, alkalmazása ugyanis szükséges attól függetlenül, hogy célokat teljesít-e. „A büntetés célja önmagában van: a jogképesség nyilvános deklaráálásában, a célra nem tekintő megtorlásban.” Az arányos, tett súlyához igazodó büntetés fér össze kizárólag a jogegyenlőség, alkotmányos jogállami büntetés eszméjével. Az arányos büntetés azonban kizárja a célbüntetést.⁵

Ezzel ellentétes álláspontot képvisel *Zlinszky János*. Véleménye szerint az állam büntetőhatalma az egyén biztonságának védelmét szolgálja, azáltal, hogy a támadást vagy

sértést megtorolva, a sértőt a saját állásfoglalása megváltoztatására indítsa, másrészt azért, hogy a büntetéssel fenyegetés másokat a hasonló sértésektől visszatartsa, végül azért, hogy azokat a helyzeteket, amelyekben valaki élete és emberi méltósága fenyegethető, megszüntesse, minimumra csökkentse.”⁶

Földvári József véleménye szerint az elsődleges cél a társadalom védelme. A prevenciók közül a speciálpreventív célt tartja elsődlegesen követendőnek, ugyanis igazságtalan helyzetet teremtene az olyan bünteteskiszabás, melyet nem az elkövető személyének elsődleges figyelembevételével szabnak ki, hanem csupán azért szabnak ki súlyosabb büntetést, hogy azzal másokra hassanak. A büntetés céljának a megjavítást, átnevelést tekinti, ehhez pedig indokolatlannak tartja mind a halálbüntetést, mind a szabadságvesztés büntetést, mind a megfélemlítést. Helyette a józan észre hatva azt tartja szükségesnek megvalósítani az előnyök és hátrányok mérlegelése után, hogy „ne érje meg bűncselekményt elkövetni”.⁷

Nagy Ferenc véleménye szerint a társadalom védelme érdekében a speciális és a generális prevenciók cél nem különíthető el, azoknak együttesen kell teljesülni. A megtorlás a büntetés lényege, de nem tekinthető a céljának.⁸

Két fő kriminálpolitikai felfogás folyamatos váltakozása figyelhető meg a Btk. rendszeres módosításainak hátterében.

A szigorú kriminálpolitikát inkább a kriminalizáció, a kötött szabályozás, súlyosabb fenyegetés, represszív gyakorlat jellemzi. Előnyeként említhető a lakossági támogatás megszerzése azért, hogy, mint szigorú hatalom, a normavédelem érdekében kész erőt alkalmazni, javítja ezzel a lakosság jó közérzetét. Hátrányként tartják számon azonban, hogy kevésbé tud gyorsan reagálni az új jelenségekre.

A liberális kriminálpolitikát ezzel szemben inkább a dekriminalizáció, a függetlenség, a tolerancia jellemzi. Előnyének tekinthető, hogy figyelembe veszi azt a hátteret, mely a bűnelkövetőt az elkövetésre készítette, emellett a társadalom aktív közreműködését igényli, mely következtében a lakosság megtanulja a legfőbb védekezési módszereket és eszközöket. Hátrányként említhető azonban, hogy közösségi támogatása kisebb mértékű.

Tóth Mihály kiemelte azonban, hogy a két eltérő büntetőpolitikai törekvés nem zárja ki egymást, sőt szükségképpen együtt kellene érvényesülniük, ugyanis más-más elkövetői csoportok vonatkozásában a büntetőjog általános szerepe, a társadalom védelme eltérő büntetőjogi eszközrendszer révén biztosítható. Például más büntetőjogi eszközrendszerrel kezelhető egy meghatározott bűncselekmény-csoportra specializálódott különös visszaeső és egy alkalmi, megtevédt bűnöző.⁹

Megállapítható, hogy az emberek közbiztonság-érzetét nem feltétlenül kizárólag a bűncselekmények számának növekedése ronthatja. A média ugyanis, elsősorban a kereskedelmi televíziók, nézettségük fokozása érdekében egyre több rendőrségi híreknek adnak helyet, mely az utóbbi időben már a hírek 60-70%-t is kiteszi. A média hatását jól példázza egy 1970-es években New Yorkban megtörtént eset. 1976-ban a New York Times, a New York Daily News, a New York Post, és öt helyi televízió az idős emberek elleni gyakori erőszakos bűnözéssel kezdett foglalkozni, ahol az áldozat rendszerint olyan idős ember, aki a szegénység miatt nem tud elköltözni vidékre. Annak ellenére, hogy 1976-ban New Yorkban nem emelkedett az effajta bűncselekmények száma, sőt inkább 19%-kal csökkent, a megkérdezettek 60%-a úgy vélte, hogy növekedett, és az 50 év feletti fele mondta, hogy jobban fél, mint egy évvel korábban.¹⁰

A közbiztonság-érzet romlását pedig az aktuálpolitika megfelelő indokként állítja fel a minden kormányváltással együtt járó eltérő büntetőpolitikai célkitűzések és módosítások hátterül.¹¹

Megállapítható, hogy az eltérő kriminálpolitikai célkitűzések különböző igazságügyi kormányzat hivatali idejében valósulnak meg.¹² A rendszerváltozást követő időszakban a magyar büntetőpolitika nemegyszer az aktuálpolitika szintjére esett. A négyévenkénti

kormányváltás átalakította a büntetőpolitikát, amely sokszor a választási kampány része volt. Az aktuálpolitika által felkapott területeken érezhető az átgondolatlan szabályozás. Az új kormányok az előző büntetőpolitikát megváltoztatva új elvek alapján alkották meg büntető jogszabályaikat, így a Btk. folytonosságát rendszeresen megszakító gyakorlat alkalmas a Btk. koherenciájának, egységes elvi felépítésének megtörésére.¹³

Alkotmányos, jogállami szempontból elengedhetetlen a jogalkotó és a jogalkalmazó közötti kompetencia-megosztás sérthetetlenségét biztosítani, mely értelmében a bűncselekmény absztrakt társadalomra veszélyességét a bűncselekményekhez büntetési tételek rendelkezésével a jogalkotó határozza meg, elhelyezve ezzel a bűncselekmények súly szerinti rendszerében. A konkrét bűncselekmény társadalomra veszélyességét viszont már a bíró határozza meg, amikor a büntetést az adott ügyben az elkövetőre kiszabja.

A büntetőpolitika változásainak megjelenése a büntető törvénykönyvben

„A büntető jogalkotással szemben megnyilvánuló különböző elvárások sokféle, sokszor egymásnak ellentmondó igényeket fogalmazznak meg”¹⁴ A következőkben elsősorban a módosító jogszabályok indoklása által próbálom a különböző időszakokban érvényesülő büntetőpolitikák részletesebb elemzését elvégezni.

Az *enyhülés időszakának* tekinthető a halálbüntetés eltörlését elrendelő 23/1990 (X.31.) AB határozat mellett a rendszerváltást követően hazánkban bekövetkező jelentős változásokra reagáló 1993. évi XVII. törvény rendelkezéseinek érvényesülését biztosító korszak is. E törvény kiindulópontjaként tekinthető azon általános tétel, mely szerint a büntetőjog rendeltetése csupán az ultima ratio szintjén maradjon. A büntetőjog a jogrendszer „zárkövekénti” minősítése értelmében tágítani próbálja a normasértéseknek a büntetőjogon kívüli felelősségre vonási lehetőségét, hangsúlyozva a büntetőjog „végső eszköz” minőségét.

A szankciórendszer kapcsán célja, a szabadságvesztést helyettesíteni képes szankciók alkalmazásának előtérbe állítása, a pénzbüntetés, a közérdekű munka, a mellékbüntetések alkalmazási lehetőségének tágítása. E szabadságelvonás nélküli szankciók alkalmazásának előnye ugyanis, hogy a nevelő tevékenység természetes társadalmi környezetben folyik, börtönártalmak elkerülésének lehetősége, lényegesen olcsóbb, kevesebb anyagi és személyi ráfordítást követel.

Kiemelendő célja továbbá a jogalkotó és a jogalkalmazó közötti kompetencia-megosztás kapcsán a bíró nagyobb differenciálási lehetőségének biztosítása a büntetés kiszabásánál, eltérve a szocialista hatalom igazságszolgáltatási rendszerétől, ahol *Ligeti Miklós* megfogalmazása szerint: „a bíróság pedig adott esetben nem volt más, mint a jogalkotó által előre megfogalmazott büntetés írásba foglalója és kihirdetője.”¹⁵

A következő korszak rendelkezései már **fokozatosan a szigorítás irányába** mutattak.

Az 1998. évi LXXXVII. törvény a kódex folyamatos módosításának szükségességére a jogalkotás, jogalkalmazás illetve a nemzetközi kötelezettség által megjelent igényén túl a közvélemény által megfogalmazott igényt hangsúlyozza. A közvélemény általi szükségesség jelentése pedig nem más, mint a büntetőjog közvélemény általi legitimitása, vagyis a *társadalmi érzület előtérbe kerülése*.

Az 1993. évi törvényhez képest eltérő kriminálpolitikai célokat tart szem előtt, a szigorítás elsődlegességét hangsúlyozva, így a korábbi enyhítő rendelkezéseket szinte kivétel nélkül visszavonva az 1993. évi XVII. törvény hatályba lépését megelőző helyzethez képest is szigorúbb általános részi szabályozást léptetett hatályba, új különös részi tényállásokat épített be, megemelte egyes tényállások esetén a büntetés alsó és felső határát. Ennek hátterében a privatizáció lezajlásával, szabadpiaci működés feltételeinek kialakulásával együtt járó gazdasági bűnözés nagyarányú növekedése, szervezett bűnözői körök elszaporodása, robbantások szolgálhattak indokul. Nem lehet azonban cél a büntetőjog egészének szigorítása,

hiszen az a kíméletlen büntetőjog kialakulását segítené, ennek pedig társadalmilag kedvezőtlen lenne a hatása az ún. „kis kriminalitásra” nézve. A kisebb vétségek elkövetőivel szembeni kemény fellépés kilátásba helyezése vélhetően ellenkezne a társadalom értékítéletével is, ráadásul ezeket az elkövetőket a „nagy kriminalitás” felé terelné.¹⁶ A jogalkotó hozzáteszi azonban, hogy jelen vannak olyan bűnözési formák, melyek szükségessé teszik a velük szembeni fellépés szigorítását, ezen körülmények kapcsán tehát a büntetőjog szigorítása elengedhetetlen.

A jogalkotó szigorítási célját a jogalkotó és jogalkalmazó közötti kompetencia-megosztás eltérő szabályozásával is szolgálni kívánta. E módosítás indokául az 1989-1993 között megvalósuló gyakorlatot jelölte meg, mely során azáltal, hogy a bírónak nagyobb teret engedtek a bünteteskiszabás kapcsán, lazítva a kötöttségeken, helytelen következtetés levonására adott lehetőséget, ugyanis a büntetések mértéke jelentősen csökken, még a középérték sem volt tipikus. Mindezek tanulságaként a bíró mozgásterének korlátozását tartotta szükségesnek, ugyanis a büntetési ráta enyhülésének egyenes következményeként megvalósuló bűnözési helyzet rosszabbodása következtében *a büntetőjog távolodni kezdett a társadalom érzületétől*. A bíró mozgásterének korlátozását a középértékes bünteteskiszabási elv bevezetésével kívánta megvalósítani a jogalkotó, véleménye szerint a nagyobb törvényi kötöttségek egységesebb ítélkezési gyakorlat kialakulását, nagyobb jogbiztonságot nyújthatnak, mint a bírói mérlegelés kereteinek tágítása. A jogalkotó hangsúlyozza, hogy a középértékhez történő viszonyítás nem jelenti a tételkeret adta lehetőségek szűkítését, nem teszi a büntetési rendszert abszolúte határozottá, nem hoz létre bünteteskiszabási kényszerhelyzetet sem. Nincs kizárva, hogy a bíró a körülményeket saját belátása szerint értékelje, ugyanis azok, nincsenek törvényi szinten taxatív felsorolva. A jogalkotó e szabály megteremtésével kiindulópontot, támpontot kíván szolgáltatni, illetve kimerítő indoklást kíván a jogalkalmazótól elvárni a tételkeret adta lehetőségek kihasználásáról. A felső harmad és a maximum az adott cselekményfajtán belül a kirívóan súlyos eseteket fedi le. Ehhez képest a középérték a tipikus és kirívó között elhelyezkedő cselekményekre vonatkozik, de semmiképpen sem az átlagra.¹⁷ Nem csoda tehát, hogy a szabályozás következtében szigorodtak a szabadságvesztés büntetések, ami a börtönnépesség gyarapítását eredményezte. A törvény lehetővé tette a tényleges életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását, mely szankció alkalmazásáról *Kónya István* a következőképpen vélekedik: „kiszabását mint lehetőséget szükségesnek, indokoltnak és a magyar bűnözési viszonyokkal szemben fenntartandó szankciók sorában hatékonynak látom.”¹⁸ Bevezetésének visszatartó ereje, így hatékonysága nem vitatható, mert a 2002-ig vizsgált bűncselekmények számszaki csökkenése figyelhető meg, ráadásul az emberölések száma jelentős mértékben, mintegy 40%-kal esett vissza. Az intézmény elrettentő hatása tehát annak ellenére is megfigyelhető, hogy kiszabására csak ritkán kerül sor.

A „büntetőjognak a társadalmi érzülettől való távolodása”, mint általános megállapítás, azonban nincs kellően bizonyítva, másrészt a bünteteskiszabási gyakorlat alakítása a törvényes keretek között a bíróság feladata és nem közvéleményé. *Ligeti Miklós* megfogalmazása szerint is: „A törvény alkotói a társadalom érzületét mindössze hivatkozási alapul használták, és nem lehetetlen, hogy éppen amiatt tették ezt, mert ezen akarat megnyilvánulása ellen aligha lehet politikai érveket felhozni.”¹⁹ A Legfelsőbb Bíróság úgy fogalmazott ezzel kapcsolatban, hogy egyes cselekmények megítélésénél csupán a hatályos büntető jogszabályok alapulvételével foglalkozhat *a bíróság, az ellentmondásos társadalmi vagy egyéb megítélésre nem lehet tekintettel*.²⁰

Az általános indoklás további ellentmondásaként fedezhető fel az is, hogy egyrészt a differenciált szigorítást tartja indokoltnak a jogalkotó, kiemelve, hogy a „kis kriminalitást” érintő szigorításoknak kedvezőtlen lenne a hatása. Másrészt pedig a bíróságok

büntetés kiszabási gyakorlatát a maga egészében enyhének értékeli, és annak szigorítását tarja szükségesnek.

A 2001. évi CXXI. törvény a fokozatos szigorítást a bűnözési adatok kedvezőtlen alakulásával indokolta. A Btk. hatályba lépését követően a bűnözés előbb lassan, majd gyorsabb ütemben növekedett. A törvény általános indoklása a következő statisztikai adatokra hívta fel a figyelmet: míg a Btk. előkészítésének időszakában évi 120.000 volt az ismertté vált bűncselekmények száma, 1989-ben már 220.000, 1995-ben már meghaladta az 500.000-t, 1998-ban pedig a 600.000-t. Ezt követően azonban a tendencia kedvezőbbre fordult: 2000-ben kb. 450 000 bűncselekmény vált ismertté. Az össz-bűnözés legjelentősebb részét továbbra is, bár már nagyobb arányban, 70%-ban a vagyon elleni bűncselekmények teszik ki. A szervezett bűnözés térhódítása mellett a közrend elleni bűncselekmények vonatkozásában szintén kiemelendő annak negatív alakulása: száma négy év alatt közel megduplázódott.

A korszak szigorító rendelkezéseinek eredményeként 2002-re 421.000-re csökkent az ismertté vált bűncselekmények száma, a visszaesőnek minősülő elkövetők száma is jelentős csökkenést mutat: 20 000-ről 14 000-re.

Büntetőpolitikai szempontból a következő korszakot a ***kompromisszumos módosítások korszakaként*** tarthatjuk számon. „A kompromisszum a társadalmi érzület és a liberalizált kriminálpolitika közötti távolságot igyekszik csökkenteni. Ez egyben azt is jelenti, hogy a kemény kéz büntetőpolitikája által a büntető igazságszolgáltatás mércéjéül állított társadalmi érzület továbbra is elfogadott, létező kategória.”²¹

A 2003. évi II. törvény a módosítások szükségességét alapvetően a fogvatartottak számának kedvezőtlen alakulásával indokolja. Hazánkban ugyanis 1995-től kezdődően folyamatosan nőtt a fogvatartottak száma, 2001-ben elérte a 17 275-es lélekszámot. Ez 100 000 lakosra számítva több mint 170 fogvatartottat jelent, mely európai összehasonlításban magasnak mondható, az Európai Unió átlaga ugyanennyi lakosra számítva 80 körül alakul. A magyar büntetés-végrehajtási intézetek túlszűfoltak, új férőhelyek létesítése sem volt képes alapvető változást eredményezni. A túlszűfoltaság mértékét a szakirodalom a „nehéz” és „aggasztó” jelzőkkel minősítette, mely értékelést azon országok kapják, amelyekben 100 férőhelyre több mint 150 elítélt esik. A fogvatartottak száma nem állítható az elkövetett bűncselekmények mennyiségi alakulásával párhuzamba, ugyanis a szám elsősorban a büntetőpolitika függvénye, melyet a két szembenálló nemzetközi modell megfelelően jellemez. E két tendencia a legtöbb állam büntetőpolitikájában egyszerre van jelen, a hangsúlyok, arányok azonban eltérőek. Az Európai Unió legtöbb államában az első tendencia tekinthető uralkodónak - pl. Németországban 5% a végrehajtandó szabadságvesztések aránya, erre ösztönöznek továbbá az Európa Tanács büntetőpolitikai ajánlásai is²² - melyet a szabadságvesztés büntetéstől való elfordulás jellemez, helyette inkább pénzbüntetés, feltételes szankciók, szabadságelvonás nélküli munkabüntetések, diverziós megoldások előtérbe állítását hangsúlyozza, ahol a szabadságvesztés büntetés, mint ultima ratio jelenik meg csupán. A második tendencia viszont az Egyesült Államokban tekinthető uralkodónak, ahol a 100 000 lakosra jutó börtönnépesség száma több mint nyolcszorosa az Európai Unió átlagában. Ennek értelmében ugyanis a bűnözéssel szembeni hatékony fellépés elengedhetetlen eszköze a büntetőjogi fenyegetettség kiterjesztése, a represszió szigorának növelése.

A törvény jogpolitikai megfontolása szerint a bűnözés növekedése bonyolultabb társadalmi jelenség annál, hogy arra a büntetések mechanikus szigorításával kellene reagálni. A kriminológia régi igazsága szerint az elrettentést inkább a büntetés elkerülhetlensége, mintsem a büntetés súlyosítása okozza sikerrel. A törvény továbbá hangsúlyozta – szemben a társadalmi érzületet előtérbe állító 1998-as novellával - hogy *a laikus társadalom szigorítás iránti igénye nem lehet a kriminálpolitika alapja.*

Lőrincz József pedig rámutat a következő tényekre. A represszív ciklusok által 2-3 éven belül a fogvatartotti létszám 20-60%-os emelkedése nem hozható összefüggésbe sem a bűnözés

kvalitatív, sem annak kvantitatív alakulásával. Megállapítja azt is, hogy „egyetlen represszív ciklus sem csökkentette a bűnözést, de minden represszív periódus jelentősen csökkentette a büntetés-végrehajtás szakmai esélyét a fogvatartottak reintegrációjában”.²³

A törvény indoklása kimondja, hogy végrehajtandó szabadságvesztést, csak végső esetben, és csak akkor szabjanak ki, amikor a büntetési cél más büntetés alkalmazásával nem érhető el.²⁴

Annak ellenére ugyanis, hogy e büntetési nem az elkövető elszigetelése révén közvetlenül szolgálja a társadalom védelmét, nem kívánatos következményei vannak, melyek elsősorban a társadalomtól való elszigeteltségből, bűnözők társaságából, családi kapcsolatok megszakadásából fakad, társadalomba történő újbóli beilleszkedés nehézségeiben jelentkezik.

A rövidebb tartamú szabadságvesztés alkalmazása fokozottan hátrányosnak tekinthető, ugyanis míg az elítélt befolyásolására az idő kétségtelenül rövid, az említett börtönártalmak már e rövid idő alatt is jelentkeznek. Előtérbe helyezi tehát a szabadságelvonás nélküli büntetéseket, a pénzbüntetést, a feltételes elítélést, illetve a diverziós megoldásokat. A szabadságelvonással nem járó szankció pedig nem egyenlő az enyhe büntetéssel. Hiszen például az elkövető adott esetben súlyosabban él meg egy hosszabb időre szóló járművezetéstől eltiltást vagy egy foglalkozástól eltiltást, mint egy rövid tartamú szabadságvesztést.²⁵

Kertész Imre a börtönbüntetés visszatartó erejének alacsony határfokát a következő mutatókkal illusztrálta: 2003-ban a börtönlakosság 57%-a visszaeső volt, a harmada pedig többszörös visszaeső. Emellett azonban kétség sem fér hozzá, hogy bár az átnevelést, elrettentést nem szolgálja megfelelően e büntetési nem, viszont védi a társadalmat, csökkenti a bűnelkövetés számát azáltal, hogy a bűnöző nem tud bűncselekményt elkövetni, mindaddig, míg be van zárva.²⁶ Egy angliai számítás szerint a bebörtönzöttek számát mintegy 25%-kal kellene növelni ahhoz, hogy a bűnözés legalább 1%-kal csökkenjen. Megállapítható tehát, hogy a börtönépítési stratégia ilyen szempontból nem tekinthető költséghatékony beruházásnak.²⁷

A törvény, mint az 1998. évi LXXXVII. törvény elvi megfontolásait elutasító törvény mindemellett hatályon kívül helyezte a középmértékre irányadó szabályozást is.

2007 év elejére elkészült egy teljesen új Btk. koncepció, mely szükségességét alapvetően abban fejezte ki, hogy a Btk. számos módosítása annak ellenére, hogy rugalmasan igazodik a társadalmi változásokhoz és bűnözési körülményekhez, megbontotta a Btk. belső egyensúlyát, szankciórendszer harmóniáját, büntetési tételek egymáshoz való viszonyát, ráadásul a különböző módosítások eltérő büntetőpolitikai nézet fényében születtek. Mindezek következtében tehát valóban szükséges, időszerű a megalkotása.

A tervezet nem csupán a szabadságelvonással nem járó szankciók előtérbe állítását tűzte ki célul, hanem a kiszabott szabadságvesztések tartamának csökkentését is a fogvatartotti arány redukálása érdekében, ráadásul meg kívánta sokszoroznia a kiszabható büntetések és intézkedések lehetséges kombinációit is.

A következő korszak jogalkotása **ismét a szigorítás irányába** ható rendelkezéseket vezetett be, ugyanis szigorítást fogalmazott meg a társadalmi igény. Ezen társadalmi igény azonban nem feltétlenül a bűncselekmények számának növekedése miatt, hanem a média fokozott bűnügyi híradása következtében kialakult közbiztonság-érzet romlásával magyarázható. Ezt jól alátámasztja, hogy az egységes nyomozóhatósági és ügyészségi bűnügyi statisztikák szerint a 2001-es bűnözési csúcs óta –amikor az összes regisztrált bűncselekmény száma 465 694 volt- 2009-re ez a szám 394 034-re csökkent. Az össz-bűncselekmény szám 2008-hoz képest is csökkenést mutat, így tehát érthetetlen a bűncselekményszám „drámai” növekedésének emlegetése. Ráadásul az erőszakos bűncselekmények száma sem mutat különösebb emelkedést, a befejezett emberölések száma pedig csökkent.

A 2009. évi LXXX. törvény kapcsán érvényesülő büntetőpolitikát a jogalkotás kettős természetéből adódóan kettős nyomtávú büntetőpolitikának tekintjük.

A törvény első módosítási csoportja a súlyos, erőszakos bűncselekmények elleni hatékony és szigorú fellépés érdekében vezetett be rendelkezéseket.

A törvény második módosítási csoportja, mint „másik nyomtáv” célja áldozatorientált kriminálpolitika törekvéseinek érvényre juttatása. A törvény új intézményként bevezeti a szabadságvesztés végrehajtásának részbeni felfüggesztését. Előnyeit már a 2007-re elkészülő új Btk. koncepció is hangsúlyozta, különösen a büntetés nagyobb egyéniesítési lehetősége, illetve „börtönévek” megtakarításának lehetősége, amivel esetleg a fogvatartotti arány is csökkenhet.

A módosítások harmadik csoportja elsősorban a büntetési nemek együttes, egymás mellett történő kiszabására vonatkozó korlátok lebontását célozza, mellékbüntetések önálló alkalmazását tette lehetővé, megsokszorozva továbbá a büntetések és intézkedések lehetséges kombinációit. A bíró mérlegelési szabadságának szélesítésével fokozottabb lehetőség nyílik az elkövetők személyi viszonyait, a bűncselekmény súlyát, jellegét még inkább figyelembe vevő egyéniesített büntetés kiszabására. Mindemellett a törvény is fenntartja azt a kriminálpolitikai törekvést, miszerint a bíróság csak akkor szabjon ki végrehajtandó szabadságvesztést, amennyiben a büntetés célja másképpen nem érhető el.

A pénzbüntetés alsó- és felső határának jelentős mértékű felemelése azonban – ahogyan azt a Legfelsőbb Bíróság hivatalos véleményezéseiben és informális megnyilvánulásaiban is kifejtette – „látens” szabadságvesztések kiszabását eredményezi a társadalom tényleges teherbírásának figyelmen kívül hagyása miatt.

A három csapás néven ismertté vált 2010. évi LVI. törvény a korábbi két nyomtávú büntetőpolitika közül kizárólag a szigorítást képviselő nyomtávon haladt tovább. A módosítás indoka: „a 2010. évi országgyűlési választásokon megnyilvánuló egyértelmű választói akarat arra kötelezi az Országgyűlést, hogy a választási programokban megfogalmazott és a választók által támogatott büntetőpolitikai intézkedések a lehető leghamarabb törvényerőre emelkedjenek. Ilyen büntetőpolitikai intézkedés az Egyesült Államok több tagállamában, vagy a szomszédos Szlovákiában már bevezetett, Magyarországon „Három csapás” néven ismertté vált törvény, amelyet több százezer állampolgár aláírásával is támogatott.”²⁸ A büntetőpolitikai intézkedések vizsgálatakor érdemes visszatekintnünk elsősorban a 2003. évi II. törvény büntetőpolitikai célkitűzésére, melyben az Egyesült Államok büntetés-kiszabási gyakorlatának negatívumait sorakoztatván fel, a jogalkotó hazánk –mint az Európai Unió értékrendjének mind inkább megfelelni igyekvő ország- büntetés-kiszabási gyakorlatát inkább az Európai Unió gyakorlatához kívánta közelíteni, nem pedig a börtönépességen tovább gyarapító, szigorú, represszív fellépést követő büntetőpolitikához.

Kónya István véleménye szerint e törvény a társadalomtól a politika felé megfogalmazott elvárásoknak a jogpolitikai felvállalása és jogalkotásban történő megjelenítése. E tény azért tekinthető helyesnek, ugyanis a büntetőjognak a társadalmat, illetve annak érdekeit kell védelmeznie.²⁹

A törvény visszaállította a középértékes büntetést, törvényhozói értelmezést adva ezáltal a Btk. büntetési rendszerének helyes alkalmazásához. A törvény a személy elleni erőszakos bűncselekményeket sorozatban elkövető bűnismétlők, illetve bűnhalmazat esetén büntetésének jelentős szigorítását vezette be.

Kónya István aggodalmát fejezi ki a tényállások kapcsán. Véleménye szerint ugyanis az elkövetési magatartások sokfélesége eredményezhet olyan helyzeteket, amikor a törvény kategorikus érvényesülése ellenkezne annak céljával, így egyes esetekben nyitva kellene hagyni a bírói mérlegelés lehetőségét.³⁰

Hasonlóan aggodalmát fejezte ki *Tóth Mihály* is e szabályok megjelenése kapcsán már a törvényjavaslat³¹ megjelenésekor. Véleménye szerint a legsúlyosabb büntetés mérlegelést nem tűrő kötelezővé tétele súlyosan sértené a bírói függetlenség elvét, ráadásul felborítaná a hatalmi ágak egyensúlyára tekintettel kialakított kontinentális jogi hagyományokat is.³²

Az említett aggodalmak a következő jogeseteken keresztül jól szemléltethetők.

„Képzeljünk el három huszonnégy-huszonöt éves fiatalembert, akik fejszével az erdőt járva szembetalálkoznak az éppen szolgálatot ellátó erdőszel. Életveszélyesen megfenyegetik, hogy adjon nekik egy-egy szál cigarettát. Az erdész borzasztóan megijed, de mégis összeszedi magát, és elzavarja őket. Hazafelé menet egyikük találkozik egy falubelijével, aki gúnyolódik rajta, hogy amíg ő az erdőt járja, kivel hancúrozik a barátnője. Erre mérgében nyitott tenyérrel egy hatalmas pofont ad a vele kötözködőnek, annak könnyebb sérüléseket okozva. Nem hagyja azonban nyugodni a dolog, és felkeresi az előző sértett feleségét, és megfenyegeti, hogy ha nem hajlandó vele lefeküdni, azaz szexuális kapcsolatot létesíteni, akkor kompromittáló képeket fog róla kiragasztani a faluban, és még azt is elintézi, hogy kirúgják a munkahelyéről. A hölgy felháborodottan utasítja vissza a kérést, és hazamegy. Ez a fiatalember tehát egyetlen nap követ el három, a Btk. 137. § 17. pontjában felsorolt személy elleni erőszakos bűncselekményt. Nincs jelentősége annak, hogy a rablás és a kényszerítés csupán kísérleti szakban maradt. A közfeladatot ellátó személy elleni csoportosan elkövetett rablás büntetési tétele viszont öt évtől tizenöt évig terjedő szabadságvesztés büntetés. A kiszabható büntetés tartalmát az ügyész is eldöntheti azzal, hogy átveszi-e a vád képviselőjét a könnyű testi sértés miatt, valamint azzal, hogy 1 vádat emel-e az összes cselekmény miatt. A bírónak ebben az esetben életfogytig tartó szabadságvesztés büntetést kell kiszabnia a Btk. 85. § (4) bekezdése alapján. Ha az ügyész nem egy vádiratot szerkeszt, vagy a bíró esetleg úgy dönt, hogy a legsúlyosabb bűncselekményt, a rablás büntetettének kísérletét elkülöníti, akkor lehetősége van a büntetés enyhítésének szabályait alkalmazva mindössze egy évi szabadságvesztést kiszabni egy év próbaidőre felfüggesztve a legsúlyosabb cselekmény miatt indult eljárásban is.”³³

Egy másik példával szemléltetve: Egy büntetlen előéletű 20 éves ittas személy meggondolatlanul elcsen egy párszáz forint értékű Buddha-szobrot egy falusi kirakodóvásáron. Az őt tetten érő és felelősségre vonó rendőr felszólításának nem tesz eleget, a szobrot nem engedi ki a kezéből, sőt azzal a rendőr felé üt, karcolásos sérülést okozva neki. Hiába kér ezután mindenkitől bocsánatot, a rendőr magánindítványt terjeszt elő a sérelmére elkövetett könnyű testi sértés miatt is. Mindez a cselekményt helyesen minősítve, testi sértés, hivatalos személy elleni erőszak és felfegyverkezve, hivatalos személy ellen elkövetett rablás alaki halmazata (hiszen a tettes nem vitásan a lopott dolog megtartása érdekében alkalmazott erőszakot). Utóbbi büntetési tétele 5-15 év, aminek felső határa a három erőszakos bűncselekményre tekintettel meghaladja a 20 évet, tehát a bíróságnak mérlegelést nem tűrően életfogytig tartó szabadságvesztést kell kiszabnia. A hasonló tett a Novella hatálybalépése előtt felfüggesztett szabadságvesztéssel állt arányban. Ha viszont egy erőszakos cselekmény miatt korábban már büntetett személy előre kitervelten, nyereségvágyból lőfegyverrel lemészárol hét embert (miként az Móron történt), az egyetlen cselekménynek, egy rendbeli több emberen elkövetett emberölésnek minősül, nem halmazat, tehát a törvény nem teszi vele szemben kötelezővé az életfogytig tartó szabadságvesztés kiszabását.³⁴

A törvény kapcsán fontos megemlíteni azt is, hogy a szigorú fellépés ellenére a börtönök további túlszűföletésének folyamatát nem feltétlenül fogja eredményezni. Oka ennek, hogy szám szerint igen kevés elkövetővel szemben kerülhet alkalmazásra. Ezen, társadalomra komoly veszélyt jelentő kis létszámú elkövetővel szemben viszont indokolt lehet ilyen szigorú, megtorló szankció alkalmazása. Velük szemben ugyanis céltalannak tekinthető a büntető és visszatartó célokat is magába foglaló szankció alkalmazása. *Kónya* a börtönviszonyok kapcsán pedig inkább tartja fontosnak a társadalom tisztességes, jogkövető tagjainak védelmét szolgáló, mint a börtönviszonyok színvonalának romlását szem előtt tartó, kemény bűnözők komfortérzetének biztosítására törekvő nézeteket.

A 2012-es Btk. tervezet elsődleges célként a szigorítást jelöli meg, viszont az első alkalommal bűncselekményt elkövetők esetén a prevenciós szempontok előtérbe helyezését fogalmazza

meg. A büntetések között előtérbe helyezi továbbá az egyre inkább elfogadottá vált, a sértett vagy a megsértett közösség kiengesztelését szolgáló jogkövetkezményt. Így a kisebb súlyú bűncselekmények esetén a sértetti igényt az állami büntetőigény elé kívánja helyezni, az elkövetőt jóvátételre ösztönözni. A hatályos jog adta lehetőségekhez viszonyítva lényegesen nagyobb mértékben kívánja a bírói jogalkalmazás során az egyéniesített, differenciált büntetés kiszabásának lehetőségét biztosítani. A szabadságvesztést a legerőteljesebben visszatartó hatású, sokoldalú, a büntetési célok megvalósítására alkalmas büntetésként említi az Előterjesztés.

Büntetés kiszabási gyakorlat

A bűnelkövetéstől való elrettentés nem feltétlenül a szigorítás útján valósulhat meg hatékonyan, sokkal inkább a nagyobb bünfelderítési gyakorlat, illetve gyorsabb bírósági eljárás kialakítása révén. E célkitűzést azonban a jogalkotásnak is szolgálnia kell, ugyanis a Btk. belső egységének a rendszeres módosítások általi megtörése, illetve a sokszor nem kellően kidolgozott, nem egyértelmű szakaszok beiktatása a jogalkalmazóra komoly, sokszor rendkívül időigényes feladatot hárít a Btk. 2. §-nak megfelelő alkalmazása kapcsán. *Elek Balázs* szavaival élve: „A különböző vádlottakra alkalmazandó, különböző időpontban hatályos, és különböző szemléletű büntető törvényeknél is figyelemmel kell lenni az ítélet belső egyensúlyára, de aránytalanságok óhatatlanul előfordulhatnak, ami a közbizalmat is megingathatja a döntés meg nem értése miatt.”³⁵

Számos büntető határozat megfelelően igazolja, hogy mennyire összetett kérdés is az valójában, hogy egy adott elkövetőre nézve éppen az elkövetéskor, vagy éppen az elbíráláskor hatályos törvény nyújt kedvezőbb alapot az elbírálásra.

A Legfelsőbb Bíróság egyik ítélete például annak ellenére, hogy az elbíráláskor hatályos törvény az adott cselekményre súlyosabb büntetési tételt ír elő, a feltételes szabadságra bocsátás feltételeinek, illetve a középértékes büntetés kiszabási előírás hatályon kívül helyezése okán az elbíráláskor hatályos törvényt kedvezőbb elbírálási lehetőséget nyújtónak találta.³⁶

Fontos azonban megemlíteni a Legfelsőbb Bíróság azon végzését, melyben megállapítja, hogy a büntetés kiszabás során megfogalmazott „középértéket meghaladó” kifejezés használata nem jelenti valójában a középértékes büntetés kiszabására vonatkozó, a terheltre nézve szigorúbb törvény alkalmazását önmagában.³⁷

A Legfelsőbb Bíróság következő végzése szintén megfogalmazza, hivatkozva az EBH 1101. számú határozatra, hogy a büntetőjogi felelősségre vonatkozó rendelkezéseket egybevetve kell vizsgálni, majd az összhatásában terheltre kedvezőbb büntető törvény alkalmazandó. Nem elegendő csupán a kiutasítás szabályainak változására tekintettel lenni.³⁸

A Legfelsőbb Bíróság egy további végzése a Legfőbb Ügyészség indítványának megfelelően³⁹ szintén megállapította, hogy annak ellenére, hogy egy bűncselekmény büntetési tétele az elkövetéskor hatályos büntető törvény alapján szigorúbb, összhatásában, figyelemmel a büntetés kiszabására vonatkozó rendelkezésekben azóta bekövetkező szigorodásra⁴⁰ az elkövetéskori törvény kedvezőbb elbírálást jelenthet.⁴¹

A Legfelsőbb Bíróság részben ellentétes irányú jogszabályváltozásokat értékelve szintén megállapította, hogy egy adott időpontban hatályban lévő büntető anyagi jogi szabály csak egységesen alkalmazható, vizsgálható.⁴²

A büntetőpolitika által megfogalmazott, időszakonként eltérő célkitűzések nem kizárólag a büntető szabályok módosításában öltenek testet, hanem szükségképpen befolyásoló hatással vannak a napi büntetés kiszabási gyakorlatra. Ha ugyanis a büntetőpolitika a bűnözési helyzet rosszabbodására tekintettel a szigorításra, mint feltétlenül szükséges lépésre a bűnözés visszaszorítása érdekében kiemelt hangsúlyt fektet, ennek az elvárásnak szükséges megjelenni

a büntetések kiszabásakor is a büntető törvénykönyv 2. §-nak alkalmazása mellett. Ennek figyelmen kívül hagyása és kizárólag a 2. §-t szem előtt tartó büntetéskiszabás az adott korszakban megfogalmazott büntetőpolitikai célkitűzéseket hosszú időken keresztül mellőzné, mellyel az adott büntetőpolitika értelmét vesztené érvényesülése hiányában. Számos ítéletet elemezve megállapítható, hogy mindez egyedülálló módon megfogalmazást nyert a Debreceni Ítéletábrla ítéletében: „*Egyes cselekmények társadalomra veszélyességének megítélése a jogalkotói elváráshoz igazodóan a bírói büntetéskiszabás körében is tükröződik, az esetenként az enyhülés, máskor a súlyosabb büntetőjogi joghátrányok irányába mozdul el.*” Az adott esetben a kábítószerrel kapcsolatos bűncselekmények aktuális megítélésének szigorát emelték ki, hivatkozva számos, az adott bűncselekmény kapcsán megállapított, az adott időszak büntetéskiszabási gyakorlatát megfelelően tükröző határozatot.⁴³

Hasonló megfogalmazás figyelhető meg a Legfelsőbb Bíróság által, amikor az adott időszakban az adott cselekmény tárgyi súlyát elenyészőnek találta, ahhoz a kiemelkedő mértékű büntetési tételhez képest, amelyet a Btk. Különös tartalmazott.⁴⁴

Megítélésem szerint a bírói gyakorlat próbálja a büntetőpolitikai változásokat szem előtt tartva, annak mind inkább megfelelő büntetéskiszabási gyakorlatot kialakítani.

Bencze Mátyás kutatásának eredményeképpen a következő tapasztalatokra hívta fel a figyelmet. A bíróság a kiszabott büntetés nemének, illetve mértékének indoklásakor nem hivatkozik a bírói gyakorlatra, míg az a bűnösség megállapíthatósága és a minősítés kérdésében elfogadott gyakorlat- ott ugyanis nincs diszkrecionális jogköre. Az állapítható tehát meg, hogy a bíróságok a gyakorlat egységességére csupán a jogértelmezési kérdések vonatkozásában figyelnek, így a büntetéskiszabási gyakorlat hazánkban az ország méretéhez, illetve unitárius jellegéhez viszonyítva jelentős eltéréseket mutat. Kiemelendő problémaként értékelte továbbá, hogy az ügyek jelentős részében a büntetéskiszabás során az indoklás nem kellően egyéniesített, csupán az enyhítő és súlyosító körülmények mechanikus felsorolásából áll. A bíróságok tekintélyének pedig árthat e gyakorlat azáltal, hogy a büntetéskiszabás valódi okait nem értékeli a bíró az adott esetben megfelelően, így ugyanis úgy tűnhet, hogy a „pártatlan igazságszolgáltatás eszményével össze nem férő okok állhatnak az egyes bíróságok eltérő döntései mögött”.⁴⁵

A büntetéskiszabási gyakorlat megítélése a jogalkalmazók részéről - interjúkészítés gyakorló bírák, ügyészek és ügyvédek körében –

A büntetéskiszabással kapcsolatos nézetek, általános megfogalmazások, elvárások időbeli alakulása illetve a gyakorlat általános eredményeinek meghatározása mellett lehetőségem volt a Debreceni Fellebbviteli Főügyészség és a Hajdú-Bihar Megyei Főügyészség ügyészeivel, a Debreceni Ítéletábrla bíráival, valamint ügyvédekkel a kérdések közös átgondolására, esetenként eltérő véleményük megismerésére.

A mai büntetéskiszabási gyakorlatot a meghallgatott *ügyvédek* szigorúnak értékelték. Az *ügyészek* nagyrészt egyező véleménye a szigorodás irányába haladónak tekintette, hozzátéve azonban, hogy a válasz differenciált bűncselekmény-kategóriánként.⁴⁶ Mindezt példával is szemléltette egy ügyész: a kisebb hagyománnyal rendelkező gazdasági bűncselekmények esetén enyhébbnek tekinthető a büntetéskiszabási gyakorlat, ezzel szemben emberöléses esetekben elfogadhatónak minősíthető. A *bírák* által megfogalmazott véleményben az közös volt, hogy törekednek a jogszabályváltozásokban megjelenő büntetőpolitikai elvárásoknak megfelelni. Ebben a nehézséget már nem is a néhány évente esedékes újabb és újabb büntetéskiszabási szemléletet elváró Btk. Novellák jelentik, hanem az, hogy a különböző elkövetési idejű büntető ügyek egymásba csúsznak, és a Btk. 2. § alapján egyidejűleg kell különböző, de hasonló társadalomra veszélyességű ügyekben más és más büntetéskiszabási elvek alapján ítélni. Nem ritkán az is előfordul, hogy ugyanazon ügyben kell az egyes

vádlottakra más és más büntető törvény alapján ítélni. Nyilvánvaló a disszonancia olyan esetben, amikor az egyik vádlottra elvárás a középértékes elveknek megfelelő büntetékiszabás, míg a másik vádlott legutóbb befejezett bűncselekményénél nem, mert az akkor nem volt hatályos. Ilyenkor felbomlik az ítélet belső egyensúlya és nehéz lesz annak elfogadtatása. Hosszabb távon ez a probléma is kiküszöbölhető, mert az elmúlt évek jogalkotásában folyamatos volt az elvárás a szigorúbb büntetésekre.

A kompetencia-megosztás kapcsán az *ügyvédek* egyértelműen a szélesebb körű bírói mérlegelési lehetőséget tartották optimálisnak, szemben a negatívan értékelt, mai gyakorlatnak megfelelő – utalva itt a középértékes büntetékiszabási szabályra - nagyobb törvényi kötöttséggel. Az *ügyészek* egy része szintén a nagyobb bírói mérlegelésre helyezné a hangsúlyt, hiszen ez az elkövető személyisége és a konkrét bűncselekmény tárgyi súlyához mind inkább igazodó büntetés kiszabására adna lehetőséget. Több ügyész azonban a törvényi kötöttségre is kiemelt hangsúlyt fektetett. Egyikük kifejtette, hogy mind az ügyészek, mind a közvélemény szerint a széles bírói mérlegelési lehetőség adta szabadságot a bírák gyakran túlzottan kihasználják, mely az enyhe büntetések kiszabásában jelentkezik. Összegezte tehát, hogy a törvényi kötöttség szükséges, bár hozzátette, hogy egy „józan megítélésű bíró” enélkül is helyes büntetést szab ki. Több *bíró* is hangsúlyozta, hogy nagyobb törvényi kötöttségek egyes ügyekben ellehetetlenítik a bíró lelkiismeretének és meggyőződésének megfelelő büntetés kiszabását, és egyikük arról az esetről is beszámolt, amikor úgy tudta elkerülni az irreálisan hosszú szabadságvesztés kiszabását, hogy a lelkiismeretéhez igazodóan inkább megrovást alkalmazott. Ilyen esetben nyilvánvalóan lett volna megfelelőbb, arányos büntetés is, ha ezt törvény lehetővé teszi.

A bűnözés csökkentése érdekében mind az *ügyvédek*, mind az *ügyészek* véleménye szerint szükség van szigorú rendelkezésekre. Az *ügyvédek* ezen túlmenően kifejtették, hogy a bűnözés csökkentéséhez prosperáló gazdaság, munkanélküliség csökkentése és a társadalmi helyzet javítása elengedhetetlen. Az *ügyészek* általában arra helyezték a hangsúlyt, hogy a szigorú-megtorló és a prevenciós célokat szem előtt tartó büntetés szüksége egyaránt felmerül. Bűncselekményenként, elkövetőnként eltérő büntetés alkalmas a cél eléréséhez.

Az *ügyvédek* a korábbi gondolatmenettel összefüggésben önmagában alkalmatlannak találták a szigorítást, hangsúlyozva, hogy csupán társadalmi és gazdasági tényezők javulásának együttes hatásával lenne alkalmas annak visszatartó ereje. Az *ügyészi* vélemény szerint pedig a jogalkotó hiába szigorítja a büntető szabályokat, ha azt a bírói gyakorlat törvény adta lehetőségekkel (például: enyhítő szabály, feltételes szabadság szabálya) nem érvényesíti.

Találkoztam olyan ügyvédi véleménnyel, mely szerint a bírák inkább követik a változások elveit, ugyanis kevés olyan bíró van, aki kész felvállalni az attól eltérő szabad mérlegelést. Ezzel szemben más ügyvéd véleménye szerint a bírói büntetékiszabási gyakorlat igen lassan reagál a büntetőpolitikai változásokra. Ez utóbbi vélemény fogalmazódott meg többségében az *ügyészek* körében is. Egyikük véleménye szerint azokon a területeken, ahol a Btk. a szigorító rendelkezésekkel a bírói mérlegelési lehetőséget szűkíti, ott a bírónak muszáj gyorsan reagálnia erre, hiszen a törvény kötelezi erre. Volt olyan vélemény is, mely szerint vannak olyan bevezetett új jogintézmények, melyeket a bírói gyakorlat nem fogad be.

Az *ügyvédek* a Btk. folyamatos módosításának közvélemény által megjelent igényét teljes mértékben elutasítandónak tartják, azonban kifejtették, hogy a jogalkotók által érvényre juttatott politikai szándék a szükségesnél nagyobb mértékben veszi figyelembe a közvéleményt. Ezen túlmenően rámutattak a módosítás nemkívánatos negatív hatására, a törvényi egység, koherencia megbomlására. Egy ügyvéd kifejtette ezeken túlmenően, hogy véleménye szerint a módosításkor a jogalkalmazók véleményét lenne szükséges elsődlegesen kifejezésre juttatni, ám az utóbbi évek gyakorlata ezzel ellentétes képet mutatott. Az *ügyészek* véleménye szerint a közvéleményre semmiképpen nem kellene tekintettel lenni az egyes törvénymódosítások alkalmával. Egyikük kifejtette továbbá, hogy a közvélemény, illetve a

mindennapi politikai igények Btk.-ban történő aktuális megjelentetése egy idő után olyan szinten teszi nehezen értelmezhetővé az éppen hatályos joganyagot, hogy mindez a mindennapi jogalkalmazást is aránytalanul megterheli. Ezen jogalkalmazási nehézségek pedig elhúzódó eljárásokat eredményeznek, mely szintén nyilvánvalóan ellenkezik a közvéleménnyel. Ezen túlmenően jogbizonytalansághoz is vezethet. A *bírák* sem kifogásolták azt, hogy a bűnözés, és részben a közvélemény megnyugtatósa érdekében indokolt a szigorú ítélkezés, de egyikük sem értett egyet a bírák döntési lehetőségeinek korlátozásában. Számomra érdekes volt annak a bírónak a véleménye is, aki arról számolt be, hogy vannak olyan ügyek, ahol eleve nem örül a sajtó jelenlétének, és lehetőség szerint kerüli annak lehetőségét, hogy a média a tárgyalásról beszámoljon, mert eleve tudja, hogy olyan éles ellentétben áll az adott ügyben a speciálprevenció és a generálprevenció által indokolt büntetés, hogy előre tudja, úgyszemint lesz megfelelően tolmácsolva a külvilág felé.

Mindezek fényében egy új, átfogó kódex megjelenését mindannyian szükségesnek látták.

Úgy vélem, beigazolódott azon előzetes feltevésem, hogy a gyorsan változó büntetőpolitikát követő Btk. módosítások különböző módon, és nem azonnal jelennek meg a bírák, ügyészek gyakorlatában. Érdekes módon a Btk. változásainak megítélése során nem találok politikai beállítottságból eredő (liberális, konzervatív, baloldali, jobboldali) véleménnyel, hanem a markánsan megfogalmazott álláspontok különbségei a foglalkozások mentén húzódtak.

Egyetértés volt azonban abban, hogy a számtalanszor módosított büntető kódex a funkcióját csak egy új, egységes szemléletű, hiteles büntető törvénykönyv tudná betölteni.

Modifying the approach concerning the infliction of punishment - according to the contiguous changes of Act of Criminal Code - Summary

The criminal code has had a number of essential revisions during the past years, which has received distinct viewpoints concerning the improvement of punishments from the judiciary in criminal cases. The reasons of modifications can be explained mainly by the different penalty politics coming into prominence, occasionally having respect for different social approaches. It is periodically distinct which activities are indictable offences, which of the punishments serve the prevention of committing an act of crime the best in the fight against criminality. It is interesting to study how these sweeping changes can appear and effect in the daily legal activities. How far can the changes lobby the judges and prosecutors? Which punishment is ideal in the case - suiting to the aim of punishment – in the interest of the protection of society? As a result, analyzing judgments and interviewing some professional jurists (as far as I can) the different requirements on infliction of punishments do not appear immediately in practice and do not appear in the similar way concerning the functions of judges and prosecutors. It is not machines that pass judgement in a case, which could modify the expectation concerning the result.

Irodalom

Bárd Károly – Geller Balázs – Ligeti Katalin – Margitán Éva – Wiener A. Imre: Büntetőjog – Általános Rész, KJK Budapest, 2002.

Belovics Ervin, Békés Imre, Busch Béla, Domokos Andrea, Geller Balázs, Margitán Éva, Molnár Gábor, Sinku Pál: Büntetőjog Általános Rész. hvgorac 2010.

Bencze Mátyás: Elvek és gyakorlatok- Jogalkalmazási minták és problémák a magyar bírói ítélkezésben. Gondolat Kiadó, Budapest. 2011.

Elek Balázs: A bíró büntetékiszabási szemléletének jogalkotói alakítása. In: Válogatás a Magyar Kriminológiai Társaság 2011. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott

előadásokból. Kriminológiai Közlemények 70. szám. Magyar Kriminológiai Társaság. Budapest, 2012

Földvári József: Magyar büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 1997.

Györgyi Kálmán: Büntetések és intézkedések. Közgazdasági- és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1984.

Horváth Tibor: A büntetési elméletek fejlődésének vázlata. Akadémiai Kiadó, Budapest 1981.

Kerecsi Klára: Az alternatív szankciók helye és szerepe a büntetőjog szankciórendszerében. Kriminológiai tanulmányok 2002. 39. köt.

Kertész Imre: Büntetőpolitika-bűnmegelőzés. Cég és Jog, 2002. 11.sz.

Kertész Imre: A büntetés hozama és ára. Belügyi Szemle, 2003. 1. sz.

Kondorosi Ferenc: A büntetőpolitika reformja. Börtönügyi Szemle 2006. 1.sz.

Kónya István: Gondolatok a büntetőjogi szankciók rendszeréről. Magyar Jog. 2002. 12. sz.

Kónya István: A Btk. változásai avagy a Btk. elmúlt évtizede. Magyar Jog 2010. 9. sz.

Kónya István: A három csapás bírói szemmel. Magyar Jog 2011. 3. sz.

Korinek László: A büntetőpolitika irányelvei Magyarországon. Belügyi Szemle 2003. 11-12.sz.

Ligeti Miklós: Büntető- és Kriminálpolitikai-, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993-2003. között- I. rész Ügyészek Lapja 2007. (14. évf.) 1-4. sz.

Lőrincz József: A büntetőpolitikai változások hatása a börtönnépesség alakulására. In: Válogatás a Magyar Kriminológiai Társaság 2011. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott előadásokból. Kriminológiai Közlemények 70. szám. Magyar Kriminológiai Társaság. Budapest, 2012.

Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. Korona Kiadó, Budapest, 2001.

Pallagi Anikó: A „kettős nyomtáv”-tól a „három csapás”-ig – avagy a büntetőpolitika változásai 2006-tól napjainkig. Rendvédelmi füzetek, 2010. 4.sz.

Legfelsőbb Bíróság Bfv.V.428/1997/2. számú végzése

Tóth Mihály: Újabb szigorítási törekvések –kérdőjelekkel. Bűnügyi Szemle. 2009. 2. sz.

Tóth Mihály: Gondolatok büntetőjogunk fejlődésének újabb dilemmáiról és távlatairól. Jura. A Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja. 2010. (16.) 2. sz.

Vámbéry Rusztem: Büntetőjog. Budapest, 1913. –hivatkozva: Magyar büntetőjog. Általános Rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2010.

Wiener A. I.: Büntetőpolitika – büntetőjog (jogsabálytan). in: Büntetendőség Büntethetőség. Büntetőjogi Tanulmányok. MTA Állam- és Jogtudományi Intézet. KJK-KERSZÖV, Budapest, 2000.

Bírósági határozatok

EBH1101.

BH2002.341

BH2006.383

Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.611/2004/6. számú ítélete

Legfelsőbb Bíróság Bfv.I.952/2004/5. számú végzése

Legfelsőbb Bíróság Bfv.III.140/2010/9. számú végzése

Legfelsőbb Bíróság Bfv.I.781/2011/5. számú végzése

Legfőbb Ügyészség Bf.2283/2011 számú indítványa

Debreceni Ítéltábla: Bf.II.385/2011/45. szám

23/1990 (X.31.) AB határozat Szabó András párhuzamos véleménye

23/1990 (X.31.) AB határozat Zlinszky János párhuzamos véleménye

- ¹ IV. éves joghallgató, DE Állam- és Jogtudományi Kar
- ² Vámbéry Ruzssem: Büntetőjog. Budapest, 1913. –hivatkozva: Magyar büntetőjog. Általános Rész. Osiris Kiadó, Budapest, 2010. 256.o.
- ³ Horváth Tibor: A büntetési elméletek fejlődésének vázlata. Akadémiai Kiadó, Budapest 1981. 243. o.
- ⁴ A büntetés a bűnözés elleni küzdelem eszköze, ebben az értelemben tehát a büntetésnek nincs is „célja”. – Györgyi Kálmán: Büntetések és intézkedések. Közgazdasági- és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1984. 178-318.o.
- ⁵ 23/1990 (X.31.) AB határozat Szabó András párhuzamos véleményében
- ⁶ 23/1990 (X.31.) AB határozat Zlinszky János párhuzamos véleményében
- ⁷ Földvári József: Magyar büntetőjog. Általános rész. Osiris Kiadó, Budapest, 1997. 244. o.
- ⁸ Nagy Ferenc: A magyar büntetőjog általános része. Korona Kiadó, Budapest, 2001. 338. o.
- ⁹ Tóth Mihály: Gondolatok büntetőjogunk fejlődésének újabb dilemmáiról és távlatairól. Jura. A Janus Pannonius Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Karának tudományos lapja. 2010. (16.) 2. sz. 97-98.o.
- ¹⁰ Korinek László: A büntetőpolitika irányelvei Magyarországon. Belügyi Szemle 2003. 11-12.sz. 63.o.
- ¹¹ Pallagi Anikó: A „kettős nyomtáv”-tól a „három csapás”-ig – avagy a büntetőpolitika változásai 2006-tól napjainkig. Rendvédelmi füzetek, 2010. 4.sz. 144.o.
- ¹² Ligeti Miklós: Büntető- és Kriminálpolitikai-, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993-2003. között- I. rész Ügyészek Lapja 2007. (14. évf.) 1. szám 72-73. o.
- ¹³ Belovics Ervin, Békés Imre, Busch Béla, Domokos Andrea, Geller Balázs, Margitán Éva, Molnár Gábor, Sinku Pál: Büntetőjog Általános Rész. hvgorac 2010. 75-76. o.
- ¹⁴ Kerecsi Klára: Az alternatív szankciók helye és szerepe a büntetőjog szankciórendszerében. Kriminológiai tanulmányok 2002. 39. köt. 72-104. o.
- ¹⁵ Ligeti Miklós: Büntető- és Kriminálpolitikai-, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993-2003. között- II. rész Ügyészek Lapja 2007. (14. évf.) 2.sz. 57.o.
- ¹⁶ Az 1998. évi LXXXVII. törvény indoklása
- ¹⁷ Bárd Károly – Geller Balázs – Ligeti Katalin – Margitán Éva – Wiener A. Imre: Büntetőjog – Általános Rész, KJK Budapest, 2002., 211. o.
- ¹⁸ Kónya István: Gondolatok a büntetőjogi szankciók rendszeréről. Magyar Jog. 2002. 12. sz. 719. o.
- ¹⁹ Ligeti Miklós: Büntető- és Kriminálpolitikai-, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993-2003. között- III. rész Ügyészek Lapja 2007. (14. évf.) 3. sz. 52.o.
- ²⁰ Legfelsőbb Bíróság Bfv.V.428/1997/2. számú végzése
- ²¹ Ligeti Miklós: Büntető- és Kriminálpolitikai-, illetve büntetőjog-alkotás Magyarországon 1993-2003. között- IV. rész Ügyészek Lapja 2007. (14. évf.) 4.sz. 50. o.
- ²² pl. az R. (92)16. sz. ajánlás a közösségi szankciók és intézkedések európai szabályairól, az R. (96)8. sz. ajánlás az európai kriminálpolitikáról a változás idején, az R. (99)20. sz. ajánlás a börtönök túlszűfoltóságáról és a börtönképesség inflációjáról, az R. (99)19. sz. ajánlás a mediációról büntető ügyekben
- ²³ Lőrincz József: A büntetőpolitikai változások hatása a börtönképesség alakulására. In: Válogatás a Magyar Kriminológiai Társaság 2011. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott előadásokból. Kriminológiai Közlemények 70. szám. Magyar Kriminológiai Társaság. Budapest, 2012. 121.o.
- ²⁴ A 2003. évi II. törvény indoklása
- ²⁵ Kondorosi Ferenc: A büntetőpolitika reformja. Börtönügyi Szemle 2006. 1.sz. 15.o.
- ²⁶ Kertész Imre: A büntetés hozama és ára. Belügyi Szemle, 2003. 1. sz. 123.o.
- ²⁷ Kertész Imre: Büntetőpolitika-bűnmegelőzés. Cég és Jog, 2002. 11.sz. 28.o.
- ²⁸ A 2010. évi LVI. törvény indoklása
- ²⁹ Kónya István: A három csapás bírói szemmel. Magyar Jog 2011. 3. sz. 129-135. o.
- ³⁰ Kónya István: A Btk. változásai avagy a Btk. elmúlt évtizede. Magyar Jog 2010. 9. sz. 518. o.
- ³¹ A 2009 februárjában kelt T/8875. számú javaslat
- ³² Tóth Mihály: Újabb szigorítási törekvések –kérdőjelekkel. Bűnügyi Szemle. 2009. 2. sz. 6. o.
- ³³ Elek Balázs: A bíró büntetékiszabási szemléletének jogalkotói alakítása. In: Válogatás a Magyar Kriminológiai Társaság 2011. évben tartott tudományos rendezvényein elhangzott előadásokból. Kriminológiai Közlemények 70. szám. Magyar Kriminológiai Társaság. Budapest, 2012
- ³⁴ Tóth Mihály 8. sz. lábjegyzet i.m. 103-104.o.
- ³⁵ Elek Balázs: i.m.
- ³⁶ Bfv.III.611/2004/6.
- ³⁷ Bfv.I.952/2004/5.
- ³⁸ Bfv.III.140/2010/9.
- ³⁹ Bf.2283/2011
- ⁴⁰ 1999. évi CXX. törvény a határozott ideig tartó szabadságvesztés kiszabásakor a büntetési tétel középértékének megállapítására vonatkozó szabályok, továbbá például a Btk. 83. § (3) bekezdés szerint a legsúlyosabb bűncselekmény felső határának megemlése a lehetőség helyett kötelezővé vált.

⁴¹ Bfv.I.781/2011/5.

⁴² BH2006.383

⁴³ Debreceni Ítéltábla: Bf.II.385/2011/45. szám

⁴⁴ BH 2002.341

⁴⁵ Bencze Máttyás: Elvek és gyakorlatok- Jogalkalmazási minták és problémák a magyar bírói ítékezésben. Gondolat Kiadó, Budapest. 2011. 167-168.o.

⁴⁶ Megjegyzem, mindez igazolhatónak tűnik, ha végigtekintjük a közzétett Bírósági Határozatokat a Btk. hatálybalépésétől kezdve napjainkig.